

УДК 658.001:65.012.32

Б. І. Пшик,
д. е. н., професор, професор кафедри фінансових технологій та консалтингу,
Львівський національний університет імені Івана Франка
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7930-0791>

DOI: 10.32702/2306-6792.2024.14.12

ДЕЯКІ АСПЕКТИ МОНІТОРИНГУ ESG-АКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

B. Pshyk,
Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of the Department
of Financial Technologies and Consulting, Lviv National Ivan Franko University

SOME ASPECTS OF MONITORING THE ESG ACTIVITY OF ENTERPRISES

У статті обґрунтовано роль моніторингу в процесах управління ESG-активністю підприємств та висвітлено способи його здійснення. Під моніторингом ESG-активності підприємства розуміємо процес безперервного контролю за процесами функціонування та розвитку підприємства з позицій відповідального ставлення до довкілля, забезпечення високого рівня соціальної відповідальності та ефективного корпоративного управління, що включає збирання даних та проведення контрольних заходів, які відстежують динаміку зміни стану підприємства та виявлення тенденцій його розвитку. Подано характеристику методів його здійснення, а саме: ESG-аудиту, комплексної перевірки ESG, ESG-сертифікації та комплаєнс-контролю.

Обґрунтовано доцільність використання в ході моніторингу ESG-активності підприємства технологій штучного інтелекту та сучасних програмних продуктів, які дозволяють виявляти та аналізувати неструктуровані дані, автоматизувати процеси моніторингу, а також поліпшити систему управління портфелем ESG-проектів.

Виявлено основні проблеми моніторингу ESG-активності в Україні: є проблеми розбіжності в ESG-даних і потреби в стандартизації, інтеграції різноманітних джерел даних, постійна мінливість у сфері ESG. Їх вирішення лежить у площині регуляторних зусиль на уніфікації (стандартизації) процесів розкриття ESG-інформації українськими компаніями.

The article substantiates the role of monitoring in the processes of managing the ESG activity of enterprises and highlights the methods of its implementation. By monitoring the ESG activity of the enterprise, we understand the process of continuous control over the processes of the operation and development of the enterprise from the standpoint of a responsible attitude to the environment, ensuring a high level of social responsibility and effective corporate governance, which includes data collection and conducting control measures that monitor the dynamics of changes in the state of the enterprise and identify trends of its development.

It is argued that monitoring ESG activity makes it possible to collect, accumulate, summarize data containing information about the environmental, social and management aspects of the enterprise's development, as well as demonstrate its commitment to responsible business conduct and contribution to achieving the goals of sustainable development. This allows us to respond promptly and in time to the current situation, obtain maximum information about the state of ESG objects, warn of possible threats, and create prerequisites for effective management of sustainable development. The methods of its implementation are described, namely: ESG audit, comprehensive ESG review, ESG certification and compliance control.

The expediency of using artificial intelligence and modern IT products in the course of monitoring the company's ESG activity, which allow identifying and analyzing unstructured data, automating monitoring processes, and improving the ESG project portfolio management system, is justified. Their use makes it possible to analyze large amounts of information and identify patterns, which can help in creating uniform indicators and automating the process of data integration, providing companies' management with consistent and accurate ESG reporting.

The main problems of monitoring ESG activity in Ukraine were identified: there are problems of discrepancies in ESG data and the need for standardization, integration of various data sources, constant variability in the field of ESG. Their solution lies in the plane of regulatory efforts to unify (standardize) processes of disclosure of ESG information by Ukrainian companies.

Ключові слова: ESG-активність, ESG-звітність, компанія (підприємство), моніторинг, управління, цілі сталого розвитку.

Key words: ESG activity, ESG reporting, company (enterprise), monitoring, management, sustainable development goals.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Останнім часом у наукових та фінансових колах, а також у соціальних мережах та суспільно-політичних медіа дедалі більше уваги приділяється питанням впливу на різні аспекти людського буття широкої сукупності так званих ESG-чинників, які передбачають відповідальне ставлення до довкілля (E — environment), високий рівень соціальної відповідальності (S — social) та ефективне корпоративне управління (G — governance). Зокрема, цю тенденцію можна спостерігати, наприклад, ознайомившись із популярністю терміну "ESG" у глобальних пошуках сервісу "Google" за останні 5 років.

Насправді ці фактори більше не розглядаються виключно як питання етики чи просто питання соціально-екологічної відповідальності. Протягом кількох останніх років інвестиційні фонди і компанії, банки, корпорації, установи багатостороннього розвитку розглядали та реалізовували ці питання виходячи зі стратегічних позицій, наприклад, впливу, який можуть спричинити ESG-критерії на їхню операційну діяльність, репутацію, процес залучення інвестицій або для задоволення зростаючих соціальних очікувань щодо питань у сфері ESG. Ще більш репрезентивними є прогнози щодо зростання ESG-активів до 50,0 трлн доларів США із зафіксованого 2018 році їх обсягу на рівні 30,6 трлн доларів США [1, с. 53].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Для установ та організацій, які сформували значний портфель ESG-проектів, вирішення цих проблем не є тривіальним. Для забезпечення своєчасного розгляду та врахування екологічних, соціальних та управлінських аспектів необхідні належні оцінки та моніторинг ESG-активності впродовж усього операційного та/або інвестиційного циклу, що зумовлює актуальність дослідження проблематики, якій присвячена ця стаття.

Дослідженню сучасних проблем у сфері формування та реалізації механізмів управління ESG-активності приділено чимало уваги у наукових роботах вітчизняних та зарубіжних дослідників, а саме виділяємо J. Ahlberg, K. Jonner, C. Kauffman, M. Robinson, T. Zarsky, Болгар Т., Макаренко І., Пластун О., Пшенична М., Ткаченко А. та багато інших. Незважаючи на певний рівень теоретичних розробок, наявність наукових напрацювань та практичного досвіду у напрямку реалізації цілей сталого розвитку, проблематика моніторингу ESG-активності підприємств досі залишається недостатньо вивченою, що потребує наукових досліджень та належного висвітлення у науковій літературі.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є обґрунтування ролі моніторингу в процесах управління ESG-активністю підприємств та висвітлення способів його здійснення.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБґРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Вітчизняна та зарубіжна практика засвідчила, що організація ефективного моніторингу є одним із найважливіших елементів управління процесами розвитку будь-якого рівня соціально-економічних систем. В економічній літературі поняття "моніторинг" розглядають з різних позицій:

— вид управлінської діяльності, який передбачає спостереження за станом, параметрами та характеристиками певного об'єкта з метою формування інформаційної бази щодо його поведінки та прийняття обґрунтованих управлінських рішень [2, с. 382];

— сукупність процедур щодо вивчення об'єкта, його оцінки, контролю, прогнозування, за результатами яких відбувається розробка ре-

Таблиця 1. Основні ESG-індикатори у розрізі об'єктів і напрямів моніторингу

Об'єкт	Напрямок моніторингу	Показник
E – відповідальне ставлення до екології (environment)	Шкідливі викиди	Обсяг викидів парникових газів
		Валове скорочення викидів парникових газів
		Обсяг викидів шкідливих речовин у повітря за видами
	Енергоефективність	Обсяг споживання енергії
		Частка джерел відновлюваної енергії у обсязі споживання енергії
	Водні ресурси	Обсяги споживання води
	Поводження з відходами	Сукупний обсяг відходів
		Обсяги і частка утилізації і переробки відходів
	Екологічні інвестиції	Обсяги капітальних інвестицій в екологічні проекти
		Обсяги поточних і додаткових витрат на екологічні заходи
	Продукція	Частка доходів від реалізації продукції органічного походження
	Пакування	Загальний обсяг пакувального матеріалу
Використання пакувального матеріалу на одиницю продукції		
Витрати на пакувальні матеріали		
Частка витрат на пакування у собівартості продукції		
S – соціальна відповідальність (social)	Соціальне партнерство	Кількість програм соціального партнерства, які реалізуються за участю компанії
		Обсяги і частка інвестицій на напрямом соціального партнерства
	Працівники	Чисельність, вікова та гендерна структура персоналу
		Коефіцієнт плинності кадрів
		Обсяги витрат на навчання та підвищення кваліфікації
		Кількість осіб, що пройшли навчання (підвищення кваліфікації)
		Середня кількість годин на навчання 1 працівника
		Середні витрати на навчання 1 особи
	Стимулювання персоналу	Кількість прийнятих нових працівників
		Сума виплачених бонусів, разом
		Сумарна кількість працівників, що отримали 90 % від загальної суми виплачених бонусів
	G – корпоративне управління (governance)	Гендерний аспект
Частка жінок, що працюють не керівних посадах		
Дохід компанії		Частка доходу компанії
		Темп зростання доходу компанії
Інновації		Частка інноваційних інвестицій у загальних інвестиціях
		Відношення обсягу інноваційних інвестицій до сукупного доходу компанії
		Обсяг витрат на дослідження
Санкції		Витрати та штрафи, пов'язані з антиконкурентними позовами
Корупція		Кількість годин навчання з етики і боротьби з корупцією під час найму нових працівників
		Частка працівників, які пройшли навчання з питань етики і боротьби з корупцією
		Доходи компанії в регіонах з низьким рівнем корупції
Споживачі	Частка задоволених користувачів компанії	
Ланцюги постачання	Структура постачальників за обсягами	
	Частка трьох найбільших постачальників	

Джерело: таблицю складено на основі опрацювання джерел [5 — 9].

комендацій та прийняття управлінських рішень, спрямованих на доведення об'єкта до оптимального стану [3];

— процес регулярного збору та фіксації даних про ключові елементи реалізації програм розвитку підприємства задля виявлення проміжних результатів і досягнень, своєчасного виявлення проблем та відхилень від намічених результатів і здійснення необхідних коригувань, використання результатів моніторингу

для вдосконалення управління сталим розвитком підприємства [4, с. 122];

Теорія і практика економічного моніторингу може бути ефективно використана в різних сферах господарської та фінансової діяльності підприємств. Наприклад, для аналізу кон'юнктури ринку продукції, діагностики та оцінювання показників фінансового стану підприємства, процесів управління підприємською або інноваційною діяльністю. Хоча кожен з цих напрямків має свою оригінальну методологічну і методичну основу дослідження, їх об'єднує єдиний підхід до організації та проведення моніторингу. По-перше, при моніторингу важливим є вибір часового горизонту його здійснення, що розглядається у практичній площині. По-друге, йому притаманні такі ключові характеристики: поточне спрямування, періодичний та діяльнісний характер, обмеженість періоду здійснення, інформаційна спрямованість. По-третє, метою моніторингу діяльності підприємства є орієнтація управлінського процесу на досягнення поставлених цілей розвитку підприємства. По-четверте, спрямованість моніторингу на виконання низки завдань відповідно до поставленої мети (інформаційна підтримка процесу прийняття управлінських рішень щодо розвитку підприємства).

забезпечення функціонування загальної інформаційної системи процесу управління розвитком підприємства; діагностика очікуваного рівня розвитку підприємства; забезпечення раціональності процесу управління розвитком підприємства). По-п'яте, залежність результатів моніторингу від якості та повноти інформаційного забезпечення щодо діяльності підприємства. По-шосте, необхідність здійснення витрат часових, фінансових та інших ре-

Таблиця 2. Напрями ESG-аудиту постачальників

Напрямок ESG-аудиту	Характеристика напрямів ESG-аудиту
1	2
Виявлення невідповідностей	ESG-аудит допомагає виявити будь-які невідповідності чинним кодексам поведінки, екологічним нормам, трудовому законодавству, стандартам прав людини та іншим ESG-вимогам. Ретельно вивчаючи діяльність, процеси та документацію постачальників, аудит може виявити сфери невідповідності, які можуть становити ризики для ESG-факторів.
Оцінка практик постачальників	Можливість оцінити практики та результати діяльності постачальників у сфері ESG. Це включає вивчення їхнього впливу на навколишнє середовище, наприклад, споживання ресурсів, управління відходами, викиди та заходи з контролю забруднення. Також можливо оцінити соціальні аспекти, такі як трудові практики, протоколи охорони здоров'я та безпеки, добробут працівників, а також ініціативи щодо різноманітності та інклюзивності.
Заохочення до прозорості	ESG-аудит сприяє прозорості, вимагаючи від постачальників надання точної та вичерпної інформації про їхні ESG-практики. Це допомагає організаціям отримати уявлення про свої ланцюги постачання та гарантує, що постачальники несуть відповідальність за свої дії та розкриття інформації. Прозора звітність також дозволяє зацікавленим сторонам, зокрема клієнтам, інвесторам і регуляторним органам, приймати обґрунтовані рішення та притягувати постачальників до відповідальності.
Встановлення орієнтирів та стандартів	Допомагає у встановленні орієнтирів, стандартів та показників для ESG-діяльності постачальників. Встановлюючи чіткі очікування за допомогою критеріїв аудиту, організації можуть донести свої вимоги до постачальників і стимулювати вдосконалення ESG-практик. Ці критерії можуть ґрунтуватися на галузевих стандартах, міжнародних настановах або власних цілях організації у сфері сталого розвитку.
Сприйняття постійного вдосконалення	ESG-аудити слугують інструментом для постійного вдосконалення шляхом виявлення слабких місць або невідповідностей у ланцюгу постачання. Результати аудитів можуть бути використані для розробки планів коригувальних дій та спільної роботи з постачальниками для усунення виявлених ризиків і недоліків. Регулярні аудити забезпечують підзвітність і заохочують постачальників до постійного вдосконалення своїх показників у сфері ESG.
Покращення управління ризиками	Створення завдяки ESG-аудитам надійної системи управління ризиками шляхом проактивного виявлення ESG-ризиків у ланцюгу постачання. Оцінюючи практики та результати діяльності постачальників, аудит допомагає організаціям виявити потенційні вразливі місця, такі як неетичні трудові практики, екологічні порушення або неефективне управління. Це дає змогу організаціям вжити проактивних заходів для зменшення ризиків, захисту своєї репутації та забезпечення відповідності ESG-вимогам.

Джерело: таблицю складено на основі опрацювання джерел [6; 10].

сурсів для запровадження системи моніторингу в системі управління розвитком підприємства потребує витрат часу, коштів та інших ресурсів. Тому й не випадково моніторинг вважається окремим видом управлінської діяльності та складовою контрольною функцією в системі менеджменту підприємства [2, с. 383; 4].

Здійснення моніторингу є важливою складовою процесу управління ESG-активністю підприємницьких структур. Під моніторингом ESG-активності підприємства слід розглядати процес безперервного контролю за процесами функціонування та розвитку підприємства з позицій відповідального ставлення до довкілля, забезпечення високого рівня соціальної відповідальності та ефективного корпоративного управління, що включає збирання даних та проведення контрольних заходів, які відстежують динаміку зміни стану підприємства та виявлення тенденцій його розвитку. Для нього важливою є характеристика усіх зазначених вище особливостей щодо організації та проведення. Однак з огляду на чіткість об'єктів ESG в діяльності підприємств, специфіку ESG-проектів, а також види і характер прояву ризиків, які їх супроводжують, необхідно звернути увагу на деякі відмінні риси у моніторингу ESG-активності підприємств.

Так, зважаючи на характер об'єктів і напрямів моніторингу ESG-активності підприємств, доцільно виокремити низку показників, за якими слід проводити моніторинг. Поданий у таблиці 1 перелік основних індикаторів ESG-активності підприємства є не вичерпним і може доповнюватися чи звужуватися з огляду на вплив різних чинників, а особливо сфери функціонування підприємства.

Наступною у моніторингу ESG-активності підприємств є відмінність у методах його здійснення. Окрім опитування, анкетування, спостереження та аналізу фінансової і нефінансової звітності, у цьому напрямку мають місце окремі специфічні методи моніторингу, а саме: ESG-аудит, комплексна пе-

ревірка ESG, ESG-сертифікація та комплекс.

ESG-аудит — це оцінювання практик компанії з позиції екологічних, соціальних та управлінських аспектів, зокрема в частині відповідності її діяльності стандартам сталого розвитку, впливу на різних стейкхолдерів (включаючи працівників, громади, клієнтів, інвесторів, а також суспільство та окремі екосистеми), а також виявлення та оцінки ризиків, які можуть мати місце в ході ESG-активності підприємства. Метою ESG-аудиту є проведення об'єктивного та всебічного аналізу, а також повного розкриття політики і процесів компанії у сфері ESG-активності. Він допомагає виявити напрями ESG-активності, в яких компанія досягла успіху, а також ті, що потребують вдос-

коналення. Процес аудиту, як правило, включає збір та аналіз відповідних даних, порівняльний аналіз з міжнародними стандартами та надання рекомендацій щодо вдосконалення практик ESG.

Цей вид аудиту може відігравати вирішальну роль у зниженні рівня ESG-ризиків у ланцюгу постачання, надаючи систематичну та всебічну оцінку практик та результатів діяльності постачальників (табл. 2).

Загалом, завдяки аудиту відбувається напруження структурованого підходу до оцінки та зменшення ESG-ризиків у ланцюгу постачання. Сприяючи прозорості, підзвітності та постійному вдосконаленню, ESG-аудит сприяє більш сталому та відповідальному веденню бізнесу.

Одним із напрямів ESG-аудиту є оцінювання точності, надійності та повноти ESG-даних і розкриття інформації компанії. При цьому важливим є надання зацікавленим сторонам, таким як інвестори, регуляторні органи та громадськість, впевненості в ESG-інформації, що надається компанією. Під час процесу підтвердження аудитор оцінює політику, процедури та практики компанії у сфері ESG, щоб визначити, чи відповідають вони встановленим стандартам, керівним принципам або рамкам, таким як Глобальна ініціатива зі звітності (GRI), Рада зі стандартів бухгалтерського обліку в галузі сталого розвитку (SASB), Європейські стандарти звітності в галузі сталого розвитку (ESRS) або Цільова група з розкриття фінансової інформації, пов'язаної з кліматом (TCFD). Аудиторська фірма також перевіряє процеси збору даних та звітності компанії, перевіряє точність звітних показників ESG та оцінює ефективність внутрішнього контролю, пов'язаного з ESG-інформацією. Після завершення оцінки аудиторська фірма видає заяву про підтвердження або звіт, який містить висновок про надійність і точність ESG-інформації, наданої компанією. Ця заява допомагає зацікавленим сторонам приймати поінформовані рішення, надаючи їм незалежну оцінку ESG-показників компанії. Також ESG-аудит є важливим заходом забезпечення дотримання кодексів поведінки, конвенцій з прав людини та екологічних стандартів.

Проведення ESG-аудиту стає з часом дедалі важливішим, оскільки зростає попит на прозору та надійну ESG-інформацію. Це допомагає компаніям підвищити свій авторитет, управляти ризиками та будувати довіру між зацікавленими сторонами, які все більше зосереджуються на сталому та відповідальному веденні бізнесу.

Наступним методом моніторингу управління ESG-активністю підприємств є комплексна перевірка ESG — процес аналізу та оцінки екологічних, соціальних та управлінських ризиків і можливостей, пов'язаних з діловим партнером, цільовою компанією або активом. У більш широкому сенсі, аудит належної обачності може проводитися щодо бізнес-партнерів усіх видів як інструмент для оцінки ризиків і можливостей, пов'язаних з ESG [10]. У багатьох країнах вже запроваджено або перебуває в процесі запровадження законодавство про комплексну перевірку дотримання прав людини та екологічну перевірку.

Фактори ESG набули значного значення в останні роки, оскільки інвестори, регулятори та зацікавлені сторони все більше визнають вплив нефінансових ризиків і можливостей на результати діяльності та довгострокову стійкість бізнесу. Інтеграція ESG міркувань у комплексну перевірку допомагає зрозуміти потенційні ризики, зобов'язання та фактори, що впливають на вартість компанії, пов'язані з її ESG показниками. Проводячи комплексну перевірку ESG, компанії можуть отримати уявлення про показники ESG бізнес-партнера/активів і приймати обґрунтовані рішення, беручи до уваги як фінансові, так і нефінансові фактори. Це також допомагає забезпечити відповідність нормам ESG, галузевим стандартам та очікуванням зацікавлених сторін.

Важливим інструментом контролю, спрямованим на забезпечення імплементації нових ESG-вимог, який використовують керівники, зокрема наглядові ради підприємств для досягнення цілей сталого розвитку є комплаєнс. Саме ті організації, які сформували раніше систему комплаєнс-контролю, на сьогодні значною мірою відповідають базовим ESG-вимогам. Більшість великих компаній мають у своїй структурі службу комплаєнс, а за умов розгалуженої філійної мережі у структурних підрозділах працюють комплаєнс-координатори, які підзвітні та підпорядковані керівнику служби (комплаєнс-офіцеру). До сфери їх відповідальності належить розробка методології та реалізація внутрішніх контролів в управлінні корупційним ризиком, інсайдерською інформацією та ситуацій, пов'язаних із конфліктом інтересів. Водночас, підрозділ комплаєнс, за підтримки керівництва компанії, може стати координатором та контролером зусиль, спрямованих на імплементацію ESG-вимог у її діяльність.

Питання комплаєнс-культури і здатності продемонструвати прихильність до відповідального ведення бізнесу залишається одним

із пріоритетних напрямів для українських компаній. Адже обов'язковою умовою отримання зовнішніх інвестицій є підтвердження стійкості комплаєнс-функції. Тому наявність сформованої комплаєнс-системи та постійне розширення її впливу відповідно до ESG-підходів роблять компанію привабливішою для зовнішніх інвесторів, фінансових установ та відкриває можливості для залучення додаткового фінансування.

Також варто звернути увагу на такий метод моніторингу як ESG-сертифікація — процес, за допомогою якого компанії оцінюються та аналізуються на основі їхньої діяльності та відданості принципам сталого та відповідального ведення бізнесу [10]. Фактори ESG використовуються для оцінки впливу компанії на навколишнє середовище, її ставлення до працівників та громад, а також ефективності структури корпоративного управління. Важливо зазначити, що ESG-сертифікація не є стандартизованим процесом, і різні організації можуть мати власні рамки, методології та критерії оцінки. Оскільки практика ESG продовжує набувати все більшого значення в діловому світі, з'являється все більше ініціатив, стандартів і сертифікатів, доступних для оцінки сталого розвитку та соціальної відповідальності компанії. На сьогодні не існує єдиного стандарту, який може достовірно охопити всі аспекти ESG у всіх галузях і для всіх випадків використання. Натомість ми вважаємо, що стандарти для організації слід обирати після ретельного розгляду багатьох факторів, включаючи очікування зацікавлених сторін, суттєві теми, тип і серйозність впливів, профіль ризиків, галузь, заплановані результати тощо. Таким чином, відправною точкою для будь-якого проекту з сертифікації ESG має бути діалог для розуміння цих моментів.

Додатково до ESG-сертифікація, підприємства за потреби можуть впровадити та здійснити сертифікацію за іншими стандартами ISO, пов'язаними з ESG, а саме: ISO 14001 "Екологічний менеджмент", ISO 45001 "Професійне здоров'я та безпека праці", ISO 50001 "Енергоменеджмент", ISO 14064 "Парникові гази", ISO 26000 "Соціальна відповідальність", ISO 20121 "Події відповідно до принципів сталого розвитку", ISO 37001 "Боротьба з хабарництвом".

Підприємства та установи повинні визначити пріоритети розподілу своїх ресурсів для моніторингу ESG-критеріїв, дотримуючись при цьому принципу пропорційності. Цей принцип полягає у тому, що обсяг ресурсів для контролю за кожною операцією, повинен відповідати

рівню ризику цієї ж операції. Порушення цього принципу може призвести до значних додаткових операційних витрат організації. Моніторинг та оцінка повинні здійснюватися у розрізі кожного ESG-проекту чи заходу, який фінансується організацією. Починаючи ще з передінвестиційної фази, команда проекту спільно з підрозділом ризик-менеджменту повинні оцінити соціально-економічний вплив на діяльність компанії і її стейкхолдерів, а також визначити категорію ризику. Це слугуватиме основою для визначення режиму моніторингу, обсягу необхідних ресурсів та формування команди професіоналів для його здійснення впродовж життєвого циклу ESG-проекту.

З огляду на зазначене вище процеси ESG-моніторингу повинна відповідати вже згаданому нами принципу пропорційності. Однак не слід виключати того, що впродовж життєвого циклу конкретної операції чи проекту певні чинники, на які компанія не має впливу (наприклад зміна соціально-економічної чи політичної ситуації в країні), можуть спричинити посилення або ж пом'якшення дії факторів ризику. Внаслідок таких змін обсяги та структура сформованих ресурсів, попередньо призначених для управління цими ризиками, можуть виявитися недостатніми чи невідповідними поточному стану справ. Для цього в компаніях повинні бути розроблені альтернативні підходи, спрямовані на оптимізацію, періодичний перегляд та коригування ресурсів для оцінки та моніторингу ESG-проектів чи заходів. Ключовою ланкою таких підходів має бути систематизоване управління процесом моніторингу портфеля, яке базується на поєднанні кількісних і якісних методів оцінки.

Також в ході моніторингу ESG-активності компаній доцільно використовувати відповідні інноваційні інструменти, які дозволять виявляти та аналізувати неструктуровані дані, автоматизувати процеси моніторингу, а також поліпшити систему управління портфеля ESG-проектів. Такими інструментами, які почали активно впроваджуватися та використовуватися в управлінні ESG-активністю зарубіжних компаній, є системи штучного інтелекту і машинного навчання [11]. Їх застосування допомагає деталізувати результати перевірки як портфеля загалом, так й у розрізі окремих операцій і заходів на предмет їх відповідності ESG-критеріям, а також ідентифікувати тенденції та здійснити раннє попередження зміни показників ризику та відхилень від узгоджених стратегій і планів. Особливої уваги потребує штучний інтелект, який зі своєю здатністю аналізу-

вати величезні масиви інформації і виявляти закономірності може допомогти у створенні єдиних показників і автоматизації процесу інтеграції даних, забезпечуючи отримання узгодженої та точної ESG-звітності у всіх сферах.

Це дозволяє компаніям на основі проведення комплексної оцінки оптимізувати процес прийняття рішень, особливо з довгостроковим фокусом на поліпшення соціально-економічного ландшафту. Також це дає змогу підприємствам адаптуватися до непередбачених обставин, дозволяючи негайно вирішувати проблеми дотримання вимог або забезпечення критеріїв і показників соціально-екологічної ефективності, уникаючи при цьому репутаційного ризику.

Для моніторингу ESG-активності підприємства пропонуються нині у світі передові технології штучного інтелекту, зокрема технологія "TextReveal®" від компанії "SESAMm" [12]. Використання технологій штучного інтелекту в управлінні ESG-активністю підприємств дає змогу приймати обґрунтовані рішення, а також досліджувати та контролювати практично будь-яку державну чи приватну компанію, щоб зменшити негативний вплив ESG-ризиків. Крім цього, даний інструмент моніторингу дає змогу розширити можливості компаній з управління активами, банків, приватних інвесторів, дозволяючи їм підвищувати рентабельність інвестицій, одночасно ефективно керуючи ESG-ризиками, зменшуючи при цьому потенційні втрати. Основними перевагами даного продукту є такі: 1) широке охоплення компаній для аналізу ESG (платформа охоплює державні та приватні компанії будь-якого розміру, можливість оцінки ESG-ризиків у мережах постачальників і клієнтів більш ніж 100 мовами, забезпечення повної глобальної відповідності ESG-критеріям та вимогам до формування і звітності зі сталого розвитку); своєчасність моніторингу (доступ до даних в режимі реального часу, актуальна інформація для моніторингу і прийняття рішень щодо управління ризиками); прозорість аналізу (можливість відстежувати кожне сповіщення, чітке розуміння процесу управління та моніторингу ESG-активності); експертиза ESG-ризиків (можливість моніторингу ESG-активності з позицій впливу близько 90 ESG-ризиків, ефективний моніторинг портфеля ESG-проектів, підвищення ефективності відповідального інвестування).

Важливим аспектом у здійсненні моніторингу ESG-активності компаній є використання відповідних програмних продуктів, які да-

ють можливість інтеграції принципів сталого розвитку у діяльність конкретних компанії та аналізу ефективності їх функціонування у сфері ESG.

Прикладом такого продукту є "ESG Monitor", який дає змогу отримувати в режимі реального часу інформацію про відповідність компаній (постачальників, клієнтів, партнерів, реципієнтів інвестицій, дочірніх компаній) ESG-критеріям, а також визначеним стандартам та ключовим показникам ефективності (KPI) [13]. Застосування цього продукту в діяльності компаній надає такі переваги: формування інформації у відповідності директивам щодо корпоративної звітності та сталого розвитку; можливості у пошуку кращих постачальників при здійсненні "зелених" закупівель; здійснення моніторингу ланцюга постачання і постачальників, з якими компанія веде бізнес; зниження репутаційного ризику та негативного впливу на весь ланцюг постачання; покращення маркетингових та комунікаційних важелів; збереження конкурентних позицій компанії; допомога у знаходженні нових клієнтів та ін.

Подібний IT-продукт пропонує німецька компанія "Drees & Somer" — SuPerTool [14], за допомогою якого можна оцінити ключові ESG-показники компанії та відстежувати їх у динаміці. Використання цього програмного продукту додатково дає можливість створювати власні KPI, що дозволяє вимірювати та оптимізувати індивідуальні цілі сталого розвитку для компанії.

Не зважаючи на важливість моніторингу ESG-активності підприємств та його роль у сучасному бізнесі, навігація у тонкощах екологічних, соціальних та управлінських аспектів супроводжується низкою перешкод [15]. Першою слід назвати проблему розбіжності в даних і потреби в стандартизації: Оскільки численні компанії та формують та подають дані про ESG-активність у різних форматах, можуть виникати певна невідповідність даних, що ускладнює процес порівняння. Відтак існує потреба в стандартизованому підході до формування звітності на постійній основі, щоб забезпечити достовірність, послідовність і надійність представлених даних.

Наступною є проблема інтеграції різноманітних джерел даних. Компанії часто отримують ESG-дані із цілої низки джерел, які різняться за методологією та показниками. Інтеграція цих даних до уніфікованого формату є непростю справою, що потребує ретельних зусиль для забезпечення узгодженості та точності інформації.

Ще однією проблемою є постійна мінливість у сфері ESG. Так еталонні показники та критерії сталого розвитку постійно трансформуються під впливом глобальних подій, наукових досягнень і зміни суспільних цінностей. Тому для компаній вкрай важливо бути в курсі цих змін, щоб переконатися, що моніторинг їх ESG-активності залишається актуальним і відповідає поточним стандартам.

Така ситуація потребує від вітчизняних органів законодавчої і виконавчої влади, а також фінансових регуляторів значних зусиль у напрямку сприяння обізнаності українського бізнесу ESG-принципів, дотримання чинного законодавства у цій сфері, розробку єдиних підходів до формування та оприлюднення ESG-звітності, а також поширення цієї практики на якомога більшу кількість українських компаній.

ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Підсумовуючи зазначене вище можна зробити такі висновки.

1. Під моніторингом ESG-активності підприємства розуміємо процес безперервного контролю за процесами функціонування та розвитку підприємства з позицій відповідального ставлення до довкілля, забезпечення високого рівня соціальної відповідальності та ефективного корпоративного управління, що включає збирання даних та проведення контрольних заходів, які відстежують динаміку зміни стану підприємства та виявлення тенденцій його розвитку.

2. Моніторинг ESG-активності дає змогу здійснювати збір, накопичення, узагальнення даних, що містять інформацію про екологічні, соціальні та управлінські аспекти розвитку підприємства, а також демонструють його прихильність до відповідального ведення бізнесу та внесок у досягненні цілей сталого розвитку. Це дозволяє оперативно та вчасно реагувати на ситуацію, що склалася, отримувати максимум інформації про стан ESG-об'єкти, попереджувати можливі загрози та формувати передумови для ефективного управління сталим розвитком. Основними способами його проведення є ESG-аудит, ESG-сертифікація, комплексна перевірка ESG та комплаєнс.

3. Використання систем штучного інтелекту в моніторингу ESG-активності компаній дає змогу деталізувати результати перевірки на окремих операцій та портфеля проектів на предмет відповідності ESG-критеріям, прогнозувати зміни показників ризику та відхилень

від узгоджених стратегій і планів. Можливість завдяки штучному інтелекту аналізувати значні масиви інформації і виявляти закономірності може допомогти у створенні єдиних показників і автоматизації процесу інтеграції даних, забезпечуючи для менеджменту компаній отримання узгодженої та точної ESG-звітності.

4. Основними проблемами моніторингу ESG-активності в Україні є проблеми розбіжності в ESG-даних і потреби в стандартизації, інтеграції різноманітних джерел даних, постійна мінливість у сфері ESG. Їх вирішення лежить у площині регуляторних зусиль на уніфікації (стандартизації) процесів розкриття ESG-інформації українськими компаніями.

4. З огляду на постійні зміни базових критеріїв та показників сталого розвитку, що відбуваються під впливом глобальних подій, наукових досягнень і зміни суспільних цінностей, існує потреба у подальшому вдосконаленні існуючих та розроблення нових підходів до моніторингу ESG-активності підприємств. Перспективними напрямками подальших досліджень є деталізація та розвиток інструментарію моніторингу ESG-активності компаній, вдосконалення методичного забезпечення та організаційних механізмів його здійснення.

Література:

1. Пластун О.Л., Філатова Г.П., Пуговкіна Ю.А. Інформаційна прозорість у сегменті відповідального інвестування. Економіка та право. 2023. № 2. С. 52—59.

2. Мельник О. Г., Пецкович М. Д. Моніторинг діяльності підприємства. Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Серія: "Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку". 2012. № 7. С. 381—386.

3. Ushkarenko Iu., Soloviov A. Conceptual foundations of monitoring sustainable development of socio-economic systems. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління. 2023. № 9. https://reicst.com.ua/pmt/issue/view/issue_9_2023. (дата звернення 15.05.2024).

4. Стійкий розвиток в умовах соціально-орієнтованої економіки: кол. моногр./ за заг. ред. В.В. Прохорової. Харків: Смугаста типографія, 2016. С. 120—127.

5. Ганусич В. Аналіз ESG-рейтингу компанії. Acta Academiae Beregasiensis. Economica. 2022. № 2. С. 257—265.

6. Посібник для досягнення Цілей сталого розвитку в сфері бізнесу. ООН, 2015. 30 с.

7. Болгар Т.М., Корчагіна Л.Ф. Розвиток науково -методичних підходів до організації ESG-активності підприємств. *ACADEMY REVIEW*. № 1 (60). 2024. С. 7—19.

8. Болгар Т.М., Корчагіна Л.Ф. Науково-методичні засади побудови механізму управління ESG-активністю на підприємстві. *Економіка та суспільство*. 2023. № 5: URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-52-71> (дата звернення: 02.05.2024).

9. Макаренко І.О. Інкorporація ESG-критеріїв у діяльність компаній у контексті їх інвестиційного скринінгу. *Економіка, управління та адміністрування*. 2023. № 2 (104). С. 86—93.

10. ESG-аудит для практичних висновків і зниження ризиків: URL: <https://www.dqsglobal.com/uk-ua/sertifikujte/esg-audit#> (дата звернення: 22.05.2024).

11. Monitoring environmental, social and governance (ESG) criteria: trends and operations management strategy. URL: <https://greenfinancelac.org/resources/articles/monitoring-environmental-social-and-governance-esg-criteria-trends-and-operations-management-strategy/> (дата звернення 31.05. 2024).

12. Leverage the power of AI to research and monitor ESG controversies within your target and portfolio companies. URL: <https://www.sesamm.com/esg-insights>. (дата звернення 25.05. 2024).

13. ESG Monitor. URL: <https://ecomate.eu/en/esg-monitor>. (дата звернення 25.05. 2024).

14. KPI Monitoring. URL: <https://esg-supertool.com/en/kpi-monitoring> (дата звернення 22.05. 2024).

15. ESG Systems: The road to simplified sustainability monitoring. URL: <https://vasscompany.com/en/insights/blogs-articles/esg-systems/> (дата звернення 28.05. 2024).

References:

1. Plastun, O.L., Filatova, H.P. and Puhovkina YU.A. (2023), "Information transparency in the segment of responsible investment", *Економіка та право*, Vol. 2. pp. 52—59.

2. Melnyk, O. H. and Petkovych, M. D. (2012), "Monitorynh diialnosti pidpryiemstva", *Visnyk Natsionalnoho universytetu "Lvivska politekhnika"*. Seriya: "Menedzhment ta pidpryiemnytstvo v Ukraini: etapy stanovlennia i problemy rozvytku", vol. 7. S. 381—386.

3. Ushkarenko, Iu. and Soloviov, A. (2023), "Conceptual foundations of monitoring sustainable development of socio-economic systems", *Problemy suchasnykh transformatsiy. Seriya: ekonomika ta upravlinnya*, available at: https://reicst.com.ua/pmt/issue/view/issue_9_2023.

(Accessed 15 May 2024).

4. Prokhorova, V.V. and et. (2016), *Stiyyky rozvytok v umovakh sotsial'no-oriyentovanoï ekonomiky* [Sustainable development in the conditions of a socially-oriented economy], *Smuhasta typohrafiya*, Kharkiv, Ukraine

5. Hanusych, V. (2022), "Analysis of the company's ESG rating", *Acta Academicae Beregsiensis. Economics*, vol. 2, pp. 257—265.

6. UN. (2015), *Posibnyk dlya dosyahnennya Tsiley staloho rozvytku v sferi biznesu* [The guide for business action on the SDGs], OON, Ukraine.

7. Bolhar, T.M. and Korchahina, L.F. (2024), "Development of scientific and methodical approaches to the organization of ESG activities of enterprises", *ACADEMY REVIEW*, 1 (60), pp. 7—19.

8. Bolhar, T.M. and Korchahina, L.F. (2023), "Scientific and methodological principles of building a mechanism for managing ESG activity at the enterprise", *Економіка та суспільство*, 5, available at: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-52-71>. (Accessed 02 May 2024).

9. Makarenko, I.O. (2023), "Incorporation of ESG criteria into the activities of companies in the context of their investment screening", *Економіка, управління та адміністрування*, Vol. 2(104), pp. 86—93.

10. DQS. (2024), "ESG audit for actionable insights and risk mitigation", available at: <https://www.dqsglobal.com/uk-ua/sertifikujte/esg-audit#>. (Accessed 22 May 2024).

11. GLF.(2024), "Monitoring environmental, social and governance (ESG) criteria: trends and operations management strategy", available at: <https://greenfinancelac.org/resources/articles/monitoring-environmental-social-and-governance-esg-criteria-trends-and-operations-management-strategy/>. (Accessed 31 May 2024).

12. SESAMM. (2024), "Leverage the power of AI to research and monitor ESG controversies within your target and portfolio companies", available at: <https://www.sesamm.com/esg-insights>. (Accessed 25 May 2024).

13. Ecomate. (2024), "ESG Monitor", available at: <https://ecomate.eu/en/esg-monitor>. (Accessed 25 May 2024).

14. Drees & Somer. (2024), "KPI Monitoring", available at: <https://esg-supertool.com/en/kpi-monitoring>. (Accessed 22 May 2024).

15. VASS. (2024), "ESG Systems: The road to simplified sustainability monitoring", available at: <https://vasscompany.com/en/insights/blogs-articles/esg-systems/> (Accessed 28 May 2024).

Стаття надійшла до редакції 04.07.2024 р.